

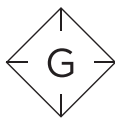
GEMEINSCHAFT

FRA FRAVEJR TIL NÆRVEJR

NÅR VAND FÅR SOCIAL FYLDE

”Der faldt en del regn. Dagen før var de klar over, at det nok ville regne meget, og at floden muligvis ville gå over sine bredder. Ugen før regnen faldt, havde de rutinemæssigt fået rensset poolen. Efter regnen faldt, og floden løb over sine bredder, kunne de se noget, de aldrig tidligere havde bemærket, nemlig, hvor smukt rent sådan noget vand i poolen egentlig ser ud. Problemet var at komme ned til det. Problemet var i det hele taget, at alle deres ting var oversvømmede og ubrugelige. Problemet var, at deres liv pludselig var et helt andet. Problemet var, at ingen havde forudset, at det kunne gå så galt. Problemet var, at ingen havde kunnet gøre noget, da først regnen faldt. Problemet var, at der nu var vand overalt. Ubrugeligt vand. Poolen mindede dem om deres tørst og behovet for at blive ren. Hvor poolens rene vand, set fra deres tag, dog lignede gudernes hævn over deres liv ...”

*DO NOT BE ANGRY WITH THE RAIN;
IT SIMPLY DOES NOT KNOW HOW TO
FALL UPWARDS.*

Vladimir Nabokov

Menneskene har altid haft et særligt angstfyldt kærlighedsforhold til grundelementerne jorden, ilden, luften og vandet. Elementerne er svangre med liv, og samtidig varslende døds og ødelæggelse, når de ikke kommer i de rette doser. Elementerne er tilbøjelige og frygtede, ophøjet i kunst og ofret til angst. Men det er tæmningen og transformationen af elementerne, der har bragt menneskene til, hvor de er i dag – ikke mindst tæmningen og transformationen af det turbulente og kaotiske fænomen vand.

Menneskehedens historie er historien om afskærmning, kontrol, styring og udnyttelse af vand. Vandets natur er at løbe, sive, flyde eller fosse ud. Magten over vand har givet plads til riger og kongedømmer med sindrige ceremonier og ritualer og store hydrologiske bureaukratier. Adgangen til og kontrollen med vand har udgjort grundlaget for grænsedragninger og begrundelsen for krige og interventioner. Myter om vand kendes overalt, og vand er et centralt element i de fleste riter. Fødder skal vaskes, og hoveder skal overrises. Vand symboliserer en ny begyndelse, genfødsel. Derfor må vand styres, adskilles, opsamles, renses. Vand er i 'passende' mængder basalt livgivende, vand er i ukontrollable eller utilpassede mængder dødbringende.

Ingen går mere på det, men vi går alle i det fra tid til anden. Vi skyller af, og vi skyller ud. Vi spuler og rengør, vi vasker os og vasker op, vi fylder på, vi hælder i, vi dæmmer op, vi bygger hen over, vi synker i, og vi drikker. Vand er så basalt et element, at det forekommer ganske uoverkommeligt at beskrive dets nødvendighed for mennesker og samfund, endsi­ge opliste dets utallige anvendelsesformer – og det ocean af metaforiske muligheder, det tilbyder. Det ville give en overflod af eksempler.

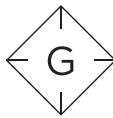
Alligevel, eller måske netop på grund af dets selvfølgelighed, tænker de fleste næppe meget over elementet til hverdag. Deri ligner vand andre af det moderne livs selvfølgeligheder, fra taxier til politi: Vi opdager dem først i deres alt for lange fravær eller i deres alt for overvældende nærvær. Når noget er en kulturel selvfølgelighed, ser vi det ikke med vores hverdagsøjne. Hvilket formentlig er en fiks evolutionært betinget indretning, der gør vores mentale og sociale beredskab økonomisk: Vi kan ikke være opmærksom på alt i verden. Kun det vigtigste. Og her er det, at vand igen er blevet vigtigt. Vandet er atter løbet ind i vores moderne bevidsthed. Bedst som vi i kraft af blandt andet ingeniørkunsten troede os fri af vandets tidligere tyranni, har det igen sat sig selv på den globale og lokale dagsorden. Vandet er slået ind i det sociale.

Historiske oversvømmelser i Centraleuropa, tsunamier i Sydøstasien, Katrina i Louisiana og hjemlige oversvømmelser af kørebaner på Lyngbyvej har mindet os om, at kultur og natur til stadighed vil have et mellemværende. Vi er ikke underlagt naturen, men naturen er heller ikke underlagt os. Livet udfolder sig snarere i et vibrerende spændingsfelt mellem natur og kultur. Og det er på bagsiden af disse begivenheder og disse nye vibrationer, at der er skabt en gryende fornemmelse af, at vi ikke blot lever i en vejrvorden, men også i en klimaverden, og ja, måske for første gang i menneskehedens historie netop i én verden.

VEJR OG KLIMA

Der er mening i allerførst at adskille vejr og klima.

Vejret er det umiddelbare. Vejret er uden for vinduet, konkret. Vejret er blæst, kulde, sol, sne og regn. Vejret er knyttet til hverdagslivets erfaringer. Vejret er lige aflæseligt af alle, her er vi alle eksperter (meteorologer undtaget). Det er derfor, vi høfligt taler herom som det første, når vi møder folk. Vi kan alle læse vejrets umiddelbare tegn. Det er det sociale felt i nulstillet form. Det fordrer blot at være under samme vejr. Vejret er således tilgængeligt for den almindelige borger. Den helt

almindelige borger, der normalt ikke tænker i millibar, ser kumulus, måler vand i kubikmeter og drømmer om spjæld og dimensioneringer på afløb – undtagen når kælderen er fuld af kloakvand – hvorefter man noterer sig, at vejrets verden udgør et reservoir af ord fra de blotte konstateringer til lidenskabernes sprog: økonomisk lavvande og stormfulde højder.

Klimaet derimod er en meteorologisk abstraktion baseret på gennemsnitsmål. Klimaet beskrives statistisk sandsynligheden for nedbørsmængder, vindretninger, lufttryk, temperaturer m.v. En beskrivelse af klimaet kræver ekspertise, byggende på atmosfærisk forståelse og indsigt i statistik og modeller, hvormed man kan begå prognoser og skabe grundlag for planlægning, varsling i realtid, beredskab.

Klimaet var indtil for nylig ikke en del af daglig tale, det var ekspertviden, vi beroede på i opbygningen af samfund og velstand. I de senere år har klimaet imidlertid i stigende grad tiltvunget sig adgang til vores bevidsthed og kræver nu handling. Man kan sige, at klimaet er slået ind i samfundet på en ny og dramatisk måde. Klimaet gør noget ved det sociale. Man kan også tale om, at klimaet har fået social fylde. Det optager os. "Klima" er ikke længere et begreb forbeholdt eksperter og geografibøger. Vi taler ved middagsbordene i morgen ikke blot om gårsdagens oversvømmelse og skybrud, men om, at vi er udsat for globale klimaforandringer. Vejret skyldes nu klimaet. Klimaet har skylden. Underforstået klimaforandringerne, underforstået menneskeskabte klimaforandringer. En prekær risiko og uforudsigelighed har således indfundet sig i vores liv, hvilket er vores egen skyld, da klimaet ikke kan være skyldig i juridisk forstand. Og da de fleste ikke tror på, at det er act of God, og skylden tilsyneladende skal placeres, bøjer vi kollektivt nakken og tilstår: Det skyldes vores umådeholdne livsførelse. Men uanset hvad man måtte mene om den sag, er klimaet i den grad blevet sagen. Vejret er i den forstand blevet politisk.

Borgere snakker kort sagt om klimaet, når det betyder noget. Når det betyder noget for os. Når klimaet i disse år bliver mere og mere relevant at beskæftige sig med – om man deler forestillingen om klimaforandringerne og deres årsag eller ikke – er det, fordi klimaet har fået en social fylde. Det betyder noget konkret for os, fordi det har direkte konsekvenser for vores kældre, vores økonomi, vores sociale liv. Vi er blevet våde.

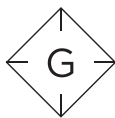
VANDETS VEJE

Det er ikke nogen lige vej – vejen fra grundvand til drinken på bardisken eller vievandet i kirken eller vejen fra lokale oversvømmelser til global klimapolitik. Vandets veje er veje fulde af snirklede kulturelle fortolkninger, strenge religiøse overbevisninger, politiske ideologier og omveje, hydrologiske hensyn, skjulte bureaukratiske rørføringer og alle mulige logiske som mindre logiske omgange med vand. Vandet kommer godt nok ned fra oven, men det er ikke gudgivet, hvordan vi forstår denne nedbør, og hvad vi gør ved den. Vandet bestemmer noget, men det gør vi også. Og vejene er ikke altid i klassisk forstand rationelle og snorlige.

Når vandet falder ned fra himlen, stiger op fra jorden eller skyller op på stranden, sker der noget med det. Det træder ind i det sociale liv. At vi gør det ved vand, som vi nu gør, er på ingen måde naturgroet. Det er et resultat af et dynamisk forhold mellem vandets egen karakter og egne kræfter, menneskers opfattelser og forståelser af vand og den måde, vi behandler vand på som samfund, vores omgang med vand. Vi må leve med dynamik og ikke determinisme.

Ser man det sådan lidt fra oven, vil man se, hvordan menneskenes samfund i forhold til vand fremstår som en slags stort sociohydrologisk maskineri. Vandet ankommer, nedfaldende, opstigende, indflydende – og så går det store maskineri ellers i gang med at behandle det, og vand er herefter ikke blot vand. Det kommer ud i transformeret tilstand. Det kommer ud i forskellige typer, farver og former.

Noget vand vil nogle af os ikke kendes ved, det betragter vi som urent, mens andre betragter det som rent eller i hvert fald "rent nok". Det er den første store distinktion, det første store udskilningsløb på vandets vej: Rent skal adskilles fra urent, eller urent skal gøres rent. Nogle gange begrundet i bakterielle forhold, nogle gange begrundet i religiøse forhold, nogle gange begrundet i kulturelle vaner, nogle gange begrundet i et lidt mudret 'lidt af det hele'. Sammenblandingen af sociale, kulturelle, økonomiske, hygiejniske, politiske og ingeniørtekniske distinktioner og dagsordener med-

fører en række mere eller mindre specifikke handlemønstre i 'maskineriets' behandling af vandet.

For eksempel er der noget vand, man kan vande med, men ikke bør vaske op i. Noget vand kan man vaske op i, men bør ikke drikke. Noget kan man drikke, men bør ikke døbe børn i. Regn, der falder, er ikke drikkevand, men det er heller ikke kloakvand. Det er ikke helt rent, men det er heller ikke helt urent. Det er en mellemkategori. Og mellemkategorier interesserer mennesker. Mellemkategorier er tiltrækkende og farlige. Mellemkategorier er der, hvorfra ondska-ben hidrører, men også derfra guderne rejser sig. Hvor end markedsføringsfolkene kommer fra, er mellemkategorierne magiske.

Havet virker renere end den lille mudrede å, men begge dele drikker vi af forskellige årsager ikke af. Grundvand bliver til hanevand, som kan blive til badevand, vandingsvand, blomstervand eller svømmepølsvand. Og når vandet så at sige forlader os, løber det ned i et afløb, hvorfra det deles op, renses, behandles, udledes eller sendes tilbage i systemet, hvis det består prøven. Det løber ind i en kompliceret verden af måling af surhedsgrad, saltindhold, bakterieindhold, mineralindhold og sikkert meget andet.

Men ikke bare flyder vandet ind og ud af vores fysiske verden, det siver også ind i vores sproglige verden. Når en aftale er flydende, skal man i reglen regne med at træde vande et stykke tid. Er man våd bag ørerne, drukner man næppe i arbejde. Svømmer mæce-nen i penge, er det lige meget med mange bække små. Hældes der vand ud af ørerne, holder projektet ikke vand. Søsættes projektet for tidligt, deler vandene sig. Og så videre.

FRA FRAVEJR TIL NÆRVEJR

Måske samfundet burde blotlægge nogle af sine centralnervesystemer, således at almindelige mennesker kunne få en bedre indsigt i mekanikker og processer i det moderne samfunds infrastruktur og funktionsmåde og dermed opnå en større indsigt i både dets styrker og sårbarheder.

Vi har, konkret og metaforisk, indrettet os med skjulte rørføringer ind og ud af det samfundsmæssige maskineri, hvilket har afstedkommet et liv, hvor vi helt synes at have glemt, at vand ikke altid opfører sig indretteligt. Måske vi i stedet skulle lære at leve (blot lidt mere) med de vilkår, vand nu en gang stiller: Vand vil ned, det vil op, det vil frem. Afstanden til dette grundvilkår, kan man mene, er blevet noget stor. Ikke forstået således, at vi nu (igen) skal bekymre os. Der skal ikke lægges til tidens frygtkultur (menneskeheden klarer sig bedre end nogensinde før i sin lange historie!) og ikke forstået sådan, at vi nu skal til at have et 'naturligt' samkvem med slam. Men forstået således, at vi bliver nødt til at få nedbrudt visse af de vandtætte skotter mellem os og vandet, hvis vi skal kunne forstå og handle intelligently i forhold til udfordringerne. De fysiske, de sociale og de mentale diger kan ikke bygges højere.

Der er ikke tale om en romantisering af et nyt Blåt Liv. Der er rettere tale om at finde et anderledes mellemværende med elementerne, som ikke beror på segregering, men på, hvad man måske kunne kalde organisk sameksistens. Hvis vi fortsat fjerner al risiko og alt ubehag, fjerner vi et udgangspunkt for en grundlæggende forståelse for klimaet og dets luner, og vi fjerner et ellers naturligt handlingsberedskab hos både individer og samfund. Vi er nødt til at skabe lidt friktion.

Når dækket tager fat i asfalten, skabes friktion. Det er ikke en ulempe, hvis man vil fremad. Det friktionsløse liv, hvor alt foregår uden kontakt, uden at man kan se det, uden lyd, bag mure og under jorden og uden nogen ulemper, kan forlene en med forestillingen om, at livet er smertefrit og ikke rummer modstand og risici. Friktion er en slags vaccine, hvor vi lader en del af risikoen (giften) være i byens legeme, således at kroppen lærer at leve med og af risici, modstand, trusler, idet den kliniske, desinficerede by netop er sårbar over for de indskæringer, pludseligheder, tilfældigheder, som alt liv er fuldt af. Vi skal måske således vænne os til lidt mere vand på skoene.

Kun gennem byrum, der lader os se og forstå og handle på vandets vilkår, kan der skabes den nødvendige fleksibilitet, robusthed, modstandskraft og kreativitet i samfundet – lidt nordisk resiliens og stoiskhed!